

Un colocviu de succes în lumea Regelui-Soare...

Imagini din Potager du Roi
Photos from Potager du Roi

(Foto. V.-N. Nicolescu)

Între 23 și 27 octombrie 2023, în cadrul schimburilor existente din anul 2019 între SCNF (Société nationale des chemins de fer français – CFR-ul francez –, înființată în anul 1938) și Societatea franco-japoneză de tehnici industriale (fondată în anul 1955), Franța a găzduit al treilea colocviu având ca temă „lemnul”, intitulat „Le bois, source de ressource durable – un acteur de la transition” (Lemnul, o sursă de resurse durabile – un actor în tranziție).

Colocviul a inclus conferința propriu-zisă, găzduită la Versailles (23-25 octombrie), precum și două zile pe teren, în regiunea lorenă (nord-estul Franței) (26-27 octombrie).

Gazda colocviului a fost École nationale supérieure de paysage (ENSP), instituție de învățământ superior creată în anul 1976 și care funcționează în spațiile fostei École nationale supérieure d’horticulture, înființată la Versailles în anul 1874, reprezentând o continuare firească a acesteia. Aflată sub tutela Ministerului Agriculturii și Suveranității alimentare, școala de la Versailles formează arhitecți peisagiști.

Cum spunea la deschiderea colocviului Loïc Pianfetti, responsabil al sectorului „Peisaj și Biodiversitate” în cadrul SNCF Réseau (parte a SNCF, gestionar al infrastructurii feroviare naționale, de circa 35.000 km) și principal organizator al acestuia, manifestarea de la Versailles a urmărit să abordeze problema asigurării și utilizării raționale și durabile a resurselor de lemn, ținând cont și de aspecte legate de biodiversitate și de funcțiile sociale ale pădurilor. În consecință, colocviul și-a propus un schimb de idei între „actorii” care participă la producerea și transformarea „acestui material cu calități excepționale” și utilizatorii lui finali.

Cele trei zile de colocviu s-au desfășurat în trei direcții: (i) abordarea istorică și socială a pădurilor, (ii) reconcilierea resurselor de lemn cu biodiversitatea și (iii) anticipare. Lucrările prezentate sub aceste teme s-au ocupat de istoria pădurilor din Franța (S. Coudert și J-M Ballu) și România (V-N Nicolescu – comunicarea „Romanian forests and forestry: a historical approach”), de gestiunea durabilă a pădurilor tropicale (C.

Duhesme și A. Negri), de pădurile temperate, ca sursă de resurse durabile (R. de Lary, D. Mărășoiu, O. Rousset), de probleme specifice gestiunii pădurilor private din Franța (M-A Stofer), de experiențe și modele pentru gestionarea durabilă a pădurilor (L. Burtin, M-C Korniloff, K. Eguchi, Y. Yoshioka), de perspectivele pădurii în contextul variațiilor climatice (N. Picard), de utilizările speciilor de foioase temperate/locale (P. Denavit și P-A Hérard), de lemnul ca soluție pentru decarbonare (P-A Hérard), de lemnul potrivit pentru o utilizare corectă (P Gatti-Gregory, D. Merzeau, V-N Nicolescu – comunicarea „Les espèces forestières d’arbres non indigènes en Roumanie” -, F. Anquetil, Ph. Bonnin). După prezentări individuale sau grupate, moderate în fiecare zi de Patrizio Antonicoli, Director general al ETIC (European Timber Industries Confederation), au urmat dezbateri foarte animate, care au reliefat varietatea de puncte de vedere ale participanților, cu experiențe în gestionarea pădurilor, exploatare forestiere, prelucrarea lemnului, certificare forestieră, construcții, peisagistică, arhitectură.

Organizarea la Versailles a colocviului a oferit și șansa vizitării ghidate, într-o pauză a lucrărilor, a Potager du Roi, grădina de legume de 9 ha creată în anul 1686 în apropierea castelului de la Versailles de către Jean-Baptiste de la Quintinie (director al livezilor și grădinilor de legume regale), la cererea regelui Ludovic al XIV-lea (Regele-Soare), pentru a aproviziona cu fructe și legume curtea regală. Potager du Roi se află în administrarea ENSP din anul 1995 și este înscrisă în Patrimoniul mondial al UNESCO din 1979. Aici se cultivă peste 460 soiuri de fructe (pe cca 5000 de arbori și arbuști fructiferi) și aproximativ la fel de multe soiuri de legume. Grădina produce anual 40-50 tone de fructe și 20 tone de legume, din care o parte se vând publicului sub formă proaspătă, în conserve și în sucuri.

Din prezentările numeroșilor vorbitori la colocviu am spicuit câteva informații și concluzii interesante:

(i) pădurile globului ocupă 4,06 miliarde ha (30% din suprafața uscatului Terrei) și conțin 80% din biodiversitatea planetei, din care 206

2/3 în pădurile tropicale. Între 1990 și 2016 au dispărut pe glob 60 milioane de ha păduri, principalele cauze ale despăduririlor fiind agricultura de subsistență (63%), agricultura industrială (16%) și creșterea intensivă a animalelor (6,5%). Pădurile au fost defrișate și pentru obținerea lemnului de foc (8%), respectiv a lemnului de lucru industrial (5,5%) (Caroline Duhesme, coordonatoarea acțiunilor strategice la Association Technique Internationale des Bois Tropicaux ATITBT);

(ii) suprafața pădurilor franceze metropolitane (fără cele din „teritoriile franceze de peste mări” – Guadelupa, Martinica, Guyana, Réunion, St. Martin etc) s-a redus de la cca 40 milioane ha în perioada Galiei (menționată deja în secolul V î.Hr) la un minim istoric de 6,8 milioane ha în jurul anului 1830. În anul 2022, acestea ocupau 17,3 milioane ha (31% din suprafața țării), o contribuție majoră la creșterea suprafețelor păduroase începând de la jumătatea secolului al 19-lea având-o Fondul Forestier Național (FFN), înființat în anul 1946. Cu ajutorul acestuia, între 1946 și 2000 s-au împădurit aproape 2,3 milioane de terenuri goale (1,5 milioane ha în proprietate privată), utilizând predominant specii de rășinoase (83%, cu precădere pini – mai ales maritim -, duglas, molid) (Jean-Marie Ballu, președinte al Association Forestière des Eaux et Forêts AFEF);

(iii) pădurile franceze, predominant de foioase (ocupă 67% din suprafață și 65% din volum), se află majoritar (3/4 din totalul național, respectiv 13 milioane ha) în proprietatea privată a cca 3,5 milioane proprietari (Roland de Lary, director general al Centre National de la Propriété Forestière CNPF, organismul care se ocupă de pădurile private ale țării);

(iv) din recolta totală de lemn a pădurilor franceze (cca 40 milioane m³, dintr-un volum pe picior de 2,8 miliarde m³ = 173 m³/ha), 72% provine din pădurile private. 75% din aceste păduri aparțin persoanelor fizice, din care 9000 de proprietari dețin fiecare cel puțin 100 de ha. Pentru pădurile private este obligatoriu să existe documente (planuri simple) de gestiune doar pentru proprietăți forestiere de peste 20 de ha

(Marie-Aude Stofer, director adjunct în Ministerul Agriculturii și Suveranității alimentare);

(v) pădurile publice ocupă doar cca 4,3 milioane ha, din care cele de stat, gospodărite de Office National des Forêts (ONF), au suprafața de 1,5 milioane ha și sunt integral certificate PEFC. Mortalitatea naturală din aceste păduri este redusă (0,7 m³ de lemn/an/ha) însă, datorită acțiunii diversilor factori vătămători, predominant biotici, volumul produselor accidentale a reprezentat în ultimii ani până la 40% din recolta totală de lemn. 40% din pădurile de stat sunt incluse în situri Natura 2000, iar 10% dintre ele vor fi puse sub protecție absolută în perspectivă (Olivier Rousset, director general adjunct al ONF, administrator al pădurilor publice din Franța);

(vi) există un interes deosebit pentru producerea unor scenarii legate de evoluția compoziției și productivității pădurilor franceze în contextul schimbărilor climatice anticipate. Productivitatea pădurilor, după maximul din jurul anului 2000, cunoaște o reducere în ultimii ani, iar acestea suportă în prezent o recrudescență a atacului agenților vătămători (insecte, boli), ca și a incendiilor. Soluția propusă, în consens cu cele aplicate în alte țări europene, este o gestiune adaptativă, multifuncțională, a pădurilor, prin care acestea să funcționeze în condiții favorabile și să li se asigure diversificarea structurii și compoziției. În acest context, pădurea-mozaic (cu arborete de vârste, compoziții, structuri, funcții diverse), model la care s-a revenit în diverse comunicări și luări de poziție (R. de Lary, N. Picard, L. Pianfetti), pare a fi soluția ideală. Ușor de spus, dificil de pus în practică! (Nicolas Picard, director GIP ECOFOR);

(vii) din volumul de lemn utilizat în spațiul francez, 63% provine din țară; recolta anuală de lemn (cca 40 milioane m³) constă din lemn de lucru (cca 21 milioane m³), lemn industrial (cca 10 milioane m³, utilizat mai ales pentru plăci, panouri, celuloză și hârtie) și lemn cu utilizări energetice (cca 9 milioane m³);

(viii) pădurile japoneze, care acoperă 25 milioane ha (67% din suprafața țării), sunt instalate pe cale naturală (50%) și artificială

(50%) și se găsesc predominant (60%) în proprietate privată, din care 87% cu mărimea sub 10 ha. Plantațiile cu principalele specii forestiere, Sugi (*Cryptomeria japonica*) și Hinoki (*Chamaecyparis obtusa*), au la instalare 1600 puieți/ha (Yuichi Yoshioka, arhitect, Nikken Sekkei Construction Management, Inc.);

Indiferent că s-a vorbit despre Franța, Japonia sau România, o problemă comună constă în dificultățile de comunicare între toți actorii implicați în filiera lemnului, precum și între aceștia și publicul larg, ONG-uri, mass-media. Constatarea acestei situații a revenit în diverse prezentări și a făcut subiectul discuțiilor în panel, pe larg, din toate cele trei zile ale colocviului.

Unul dintre cuvintele-cheie ale manifestării științifice, pe lângă „comunicare”, cuvânt menționat repetat pe parcursul acestuia și în Concluziile pertinente ale lui Loïc Pianfetti, a fost „adaptare”: la rigurile climatului în schimbare, la nevoile conservării biodiversității, la nevoile presiunilor crescânde ale societății asupra pădurilor și sectorului forestier.

Colocviul a continuat cu o deplasare pe teren în zona loreună a Franței, teritoriu cu o importanță forestieră deosebită și care găzduiește, la Nancy, bine-cunoscuta școală silvică (fosta École Nationale du Génie Rural, des Eaux et des Forêts, actualmente AgroParis Tech), înființată în anul 1824. Gazda primei zile a vizitei pe teren a fost stațiunea de la Champenoux a Centrului de cercetări Grand Est-Nancy din cadrul INRAe (Institut national de recherche pour l'agriculture, l'alimentation et l'environnement), organismul de cercetare agricolă, alimentară și de mediu, inclusiv forestier, al Franței. Președinta centrului, dr. Meriem Fournier, a fost o gazdă excelentă, prezentând activitatea stațiunii, care găzduiește trei unități de cercetare forestieră, laboratoarele din incinta acesteia, cu o excelentă dotare tehnică din fonduri franceze și europene, precum și Arboretumul Amance, aflat în proximitate. Acesta a fost înființat în anul 1900, cu 230 de specii forestiere, și găzduiește colecții dendrologice grupate în patru secțiuni geografice în care existau, în anul 2000, cca 400 de specii.

În ultima zi, participanții s-au deplasat în Forêt de Haye, un masiv forestier de cca 11.000 ha, din care 6500 ha păduri de stat, situat în apropiere de Nancy. Dominată de fag, alături de care se întâlnesc în pondere ridicată alte foioase (cvercinee – gorun și stejar -, frasin comun, carpen, acerinee), pădurea de stat, împărțită în 500 parcele, a fost tratată, în principal, până în anii 1860, în crâng compus, pentru producerea de lemn de foc, după care s-a trecut la conversiunea sa spre codrul regulat de fag, destinat producției lemnului de lucru. Interesant, peste 1/3 din suprafața pădurii de stat este tratată în continuare în codru regulat, iar cca 1/3 se găsește în regim de conservare deosebită, datorită diferitelor funcții de protecție pe care le îndeplinesc arboretele respective. În plus, peste 2000 ha sunt conduse în codru neregulat, cu extragerea arborilor la atingerea diametrului-țel și controlul lucrărilor tăierilor pe suprafața de bază, având valori optime de 16-18 m²/ha (arborete cu dominanța cvercinelor), respectiv de 18-20 m²/ha (făgete).

Câteva aspecte interesante, constatate pe parcursul vizitei în Forêt de Haye:

(i) posibilitatea exploatării arborilor din rărituri (se aplică doar intervenții de sus) și în arborete de foioase, nu doar de rășinoase, cu ajutorul harvesterelor (combine de exploatare), după însemnarea cu vopsea a exemplarelor de extras și deschiderea culoarelor de acces (paralele, la distanța de 18 m din ax în ax), de pe care se recoltează arborii însemnați;

(ii) problemele deosebite cu fenomenul de uscarea a fagului, mai ales pe soluri foarte superficiale (doar 20-30 cm de orizont mineral, urmat de substratul calcaros dur), pe fondul absenței de lungă durată a precipitațiilor în decursul sezonului de vegetație.

(iii) interesul special acordat speciilor rare și cu lemn prețios gen *Sorbus torminalis* sau *Sorbus domestica* în timpul aplicării lucrărilor de îngrijire și conducere a arboretelor, specii a căror creștere în grosime este favorizată prin intervenții de sus, urmărind situarea lor în condiții de creștere liberă (fără competiție) la nivelul coroanei.

208

Din punctul nostru de vedere, manifestarea organizată la Versailles și în Lorena și-a atins pe deplin obiectivele enunțate și, prin informația prezentată, prin schimbul de idei între partenerii de dialog din domenii apropiate lemnului, constituie un excelent punct de plecare pentru viitor: unul al pădurilor administrate durabil și al lemnului folosit pentru societate acolo unde îi este locul.

Participanți la colocviu în Arboretumul Amance, lângă un exemplar de *Chamaecyparis obtusa* (Hinoki)

Colloquium participants in the Amance Arboretum, next to a specimen of Chamaecyparis obtusa (Hinoki)

(Foto. V.-N. Nicolescu)

Culoar de acces cu lățimea de 4 m, deschis pentru accesul harvesterelor folosite la rărituri

Skidding trails (4m width) for harvesting thinning trees with harvesters

(Foto. V.-N. Nicolescu)

Mulțumiri

Autorul acestei cronici aduce mulțumiri Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, SNCF Réseau și ETIC, fără al căror sprijin deosebit participarea mea la acțiunea prezentată nu ar fi fost posibilă.

Valeriu-Norocel Nicolescu

Abstract. A successful colloquium in the world of Le Roy-Soleil...

The chronicle presents the most important results of the colloquium entitled “Le bois, source de ressource durable - un acteur de la transition” and carried out as part of the exchanges started in 2019 between SCNF (Société nationale des chemins de fer français) and the Franco-Japanese Society of industrial techniques.

The colloquium included the actual conference, hosted in Versailles (October 23-25), as well as two field days in the Lorraine region (north-east France) (October 26-27).

The host of the colloquium was the École nationale supérieure de paysage (ENSP), a higher education institution created in 1976 and operating in the premises of the former École nationale supérieure d'horticulture, established in Versailles in 1874.

The event in Versailles aimed to address the issue of ensuring and rational and sustainable use of wood resources, taking into account aspects related to biodiversity and the social functions of forests. Consequently, the colloquium proposed an exchange of ideas between the “actors” who participate in the production and transformation of “this material with exceptional qualities” and its end users.

The three days of the conference took place in three directions: (i) historical and social approach to forests, (ii) reconciliation of wood resources with biodiversity and (iii) anticipation, with numerous presentations related to the mentioned themes.

The colloquium continued with a field trip to the Lorraine region of France, where the host of the first day of the field visit was the Champenoux Station of the Grand Est-Nancy Research Center of INRAE, the agricultural, food and environmental research body, including forestry, of France. Here we were introduced to the activity of the station, which houses three forest research units, the laboratories in its premises, as well as the nearby Amance Arboretum.

On the last day, the participants traveled to the Forêt de Haye, a forest massif of approximately 11,000 ha, of which 6,500 ha are state forests, located near Nancy. Among the most suggestive aspects of the field visit, we can mention (i) the possibility of harvesting thinning trees with the help of harvesters, after marking the trees to be extracted with paint and opening the skidding trails, (ii) the special problems with the dieback of European beech, especially on very shallow soils (only 20-30 cm of mineral soil), against the background of the long-term lack of precipitation during the growing season, (iii) the special interest given to rare and valuable tree species such as *Sorbus torminalis* or *Sorbus domestica* during the application of tending operations, species whose growth in thickness is favored by interventions from above, following the provision of free growth state (without competition) at the crown level.

Author. Valeriu-Norocel Nicolescu (nvnicolescu@unitbv.ro) - Faculty of Silviculture and Forest Engineering, Transylvania University of Braşov, Sirul Beethoven, nr. 1, 500123 Braşov, Romania.